

تحلیل استنادی مآخذ تولیدات علمی منتشر شده اعضای هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تنکابن در پایگاه‌های آی‌اس‌سی، آی‌اس‌سی^۲ و اسکاپوس^۳

سید رسول تودار^۴

فصلنامه مدیریت و چشم‌انداز آموزش

سال اول، شماره یک، پاییز ۹۸

تاریخ دریافت: ۹۸/۶/۲۵

تاریخ پذیرش: ۹۸/۹/۱۵

چکیده

در این پژوهش به بررسی مقالات منتشر شده اعضای هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تنکابن در منابع معتبر علمی در پایگاه‌های آی‌اس‌سی، آی‌اس‌سی و اسکاپوس پرداخته شده است. نوع این پژوهش کاربردی است و به روش کتاب‌سنجی و با استفاده از فن تحلیل استنادی انجام شده است. یافته‌های این پژوهش نشان داد در مجموع ۷۱۶۶ استناد توسط این گروه در سه پایگاه، که از این تعداد ۳۹۱۷ مورد (۵۵ درصد) به حوزه علوم پایه، فنی و مهندسی ۱۶۰ مورد (۱۲ درصد) به حوزه علوم انسانی و اجتماعی ۲۳۳۳ (۳۳ درصد) و حوزه پزشکی با ۵۷ مورد و (۰/۸ درصد) اختصاص داشت. بیشترین میزان استناد (۸۸/۸۷ درصد) به صورت مقالات بوده است. فرضیه پژوهش که اعضای هیئت علمی دانشگاه آزاد تنکابن در نگارش مقالات علمی بیشتر به مقالات نشریات استناد می‌کنند را اثبات می‌کند. بیشترین میزان درصد استناد در بین گرایش‌های اعضای هیئت علمی به پژوهشگران گرایش علوم پایه با

۱. ISI

۲. ISC

۳. Scopus

۴. استادیار، عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تنکابن، ایران Toudar@yahoo.com

۵۵٪ و کمترین میزان درصد استناد به گرایش پزشکی اختصاص دارد و گرایش‌های علوم انسانی و فنی مهندسی با میزان درصد استناد ۳۳٪ و ۱۲٪ است. از لحاظ زبان، منابع انگلیسی بیش از منابع سایر زبان‌ها مورد استناد قرار گرفته بود. میزان استناد به منابع چاپی الکترونیکی در مقالات اعضای هیئت علمی کلیه دانشکده‌ها بسیار بالا بود. فرضیه پژوهش که اعضای هیئت علمی دانشگاه آزاد تنکابن در نگارش مقالات علمی بیشتر به منابع چاپی استناد می‌کنند تا منابع غیر چاپی را رد می‌کند و آن را اثبات نمی‌کند. میزان کم درصد استنادها به پایان‌نامه‌ها فرضیه پایان‌نامه‌ها سهم اندکی در پدید آمدن مقالات پژوهشگران دانشگاه مورد تحقیق را دارد تأیید می‌کند.

کلیدواژه‌ها: تحلیل استنادی، مأخذ، اعضای هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی.

مقدمه

امروزه استناد و رتبه‌بندی اطلاعات به جنبه‌های کلیدی مدیریت دانش در نهادهای دانشگاهی و پژوهشی تبدیل شده است. رویه علمی چنین است که هرگاه پژوهشگر مطرح‌ای مقاله‌ای منتشر می‌کند، باید خوانندگان خود را به مقالات قبلی که به موضوع کار وی مربوط می‌شوند ارجاع دهد. تصور بر این است که این ارجاعات نشان‌دهنده آن دسته از محققانی است که مفاهیم، روش‌ها یا وسایلی که به کار برده‌اند الهام‌بخش نویسنده اخیر در پدید آوردن مقاله‌اش بوده‌اند. چنین ارجاع‌هایی رویدادهای پیشین یک فعالیت را نشان می‌دهند و اطلاعات کتاب‌شناختی لازم را در اختیار خواننده‌ای که مایل است درباره جنبه خاصی از موضوع اطلاعات بیشتری به دست آورد، قرار می‌دهند (Zhong, at:Garfield, 1998, p136). (el. 2019).

با توجه به اینکه تنها روش علمی بررسی کیفی مقالات در نشریات محاسبه ضریب تأثیر و تعداد ارجاعات در این زمینه است به نظر می‌رسد هرچه تعداد ارجاعات بیشتر باشد مقاله و نویسنده آن از اعتبار بالایی برخوردار است و مقبولیت علمی بیشتری نیز دارد. امروزه میلیون‌ها مقاله پژوهشی در مجلات علمی دنیا منتشر می‌شود که تمام این مقالات حاوی فهرست منابعی در انتهای خود هستند که نشان‌دهنده استناد نویسندگان مقالات به منابع مستند علمی دیگر است

(Zandian, Hassanzadeh, Kiaei, 2011). پایگاه‌های اطلاعاتی همچون فهرستی از این منابع را تهیه و بانک‌های اطلاعاتی ایجاد کرده‌اند که تحلیل استنادهای مقالات داده‌هایی به دست می‌آورند که مقاصدی چون: شناسایی پر استنادترین نشریات با تأثیرگذاری بالا و شناسایی برجسته‌ترین پژوهشگران و مشخص شدن اثرگذارترین دانشگاه‌ها و مؤسسات پژوهشی در کشورهای مختلف را دنبال می‌کند (Zalzadeh, 2016; Hazari & Safi Najaf Abadi).

امروزه ارزیابی تحقیقات علمی به‌طور فزاینده‌ای رو به گسترش است و در این میان جریان بهره‌وری از اطلاعات یکی از اهداف عمده ارزیابی‌هاست. در این فضای جدید تحقیقاتی مطالعات استنادی یکی از جنبه‌های مهم ارزیابی فعالیت‌های تحقیقاتی است. عنصر مهمی که در موفقیت اقدامات مربوط به منابع تحقیقاتی اهمیت زیادی دارد، دسترسی به اطلاعات و آماری است که در مورد تحلیل استنادی، کتاب‌سنجی، ارزیابی استنادها و غیره تهیه شده‌اند. با مراجعه به بانک‌های اطلاعاتی مختلف در ارتباط با تحلیل استنادی پایان‌نامه‌ها، تحقیقات و پژوهش‌ها مشاهده شد که با عنوان پژوهش‌های انجام‌شده در ایران و پژوهش‌های انجام‌شده در جهان معرفی می‌شوند. حجم زیادی از پژوهش‌های محققان کشور به‌صورت مقالات فارسی و در مجلات فارسی منتشر می‌شود (Sedghi, Mousakhani, Talachi, 2015). دانشگاه آزاد اسلامی واحد تنکابن با قدمت چندین ساله پس از پیروزی شکوهمند انقلاب اسلامی و با داشتن دانشکده‌های پزشکی، علوم انسانی، علوم پایه و غیره ... یکی از قطب‌های علمی در شمال کشور به‌حساب می‌آید که سالانه بالغ بر چند صد مقاله در پایگاه‌های معتبر علمی موجود در داخل و خارج از کشور توسط اعضای هیئت علمی و دانشجویان تحصیلات تکمیلی خود منتشر می‌نماید. در راستای شناخت بیشتر وضعیت کیفی تولیدات علمی مذکور و خصوصاً ارزیابی نوع محمل، زبان، زمان و غیره با یکی از معتبرترین روش‌های کتاب‌سنجی (تحلیل استنادی) بر آن شدیم تا بدین‌وسیله وضعیت اعضای هیئت علمی و دانشجویان تحصیلات تکمیلی در استفاده از منابع مختلف را ارزیابی کنیم. بنابراین هدف اصلی پژوهش حاضر بررسی مآخذ مقالات منتشر شده توسط اعضای هیئت علمی در پایگاه اطلاعاتی

آی‌اس‌آی، آی‌اس‌سی و اسکاپوس است و به دنبال آن است که نوع، زبان و میزان استناد منابع مورد استفاده اعضای هیئت علمی چگونه است؟

تیمورخانی (۲۰۰۲) در تحقیقی با عنوان: تحلیل استنادی مقالات تألیفی فصلنامه کتاب که در این تحقیق ۱۷۳۰ استناد مربوط به سال‌های ۱۳۶۹-۱۳۷۹ در فصلنامه کتاب مورد بررسی قرار گرفت. یافته‌ها نشان داد که میزان استناد به کتاب با ۴۸/۶۱ درصد در رتبه اول و پس از آن نشریات با ۳۹/۷۱ درصد قرار داشته است. همچنین ۵۴/۸ درصد مقالات را مقالات تألیفی و ۲۲/۲۶ درصد را مقالات ترجمه‌ای تشکیل داده‌اند. استناد به منابع خارجی با ۵۲/۴۸ درصد رتبه اول و استناد به منابع فارسی با ۴۷/۵۲ درصد رتبه دوم قرار دارد.

در طرح پژوهشی (Mehdiani, and et al, 2003) با عنوان "تحلیلی بر وضعیت دو شاخص: تعداد مقالات علمی (آی‌اس‌آی) و تعداد اختراعات ثبت شده در جهان و جایگاه ایران در آن (۲۰۰۱-۱۹۸۱)"، نرخ رشد و رتبه ایران بر مبنای سال و به تفکیک تعداد پروانه ثبت اختراع در USPTO و تعداد تولیدات علمی آی‌اس‌آی در بین کشورهای همسایه و همچنین کشورهای اسلامی مورد بررسی قرار گرفته است.

(Siamian. et al, 2006) در بررسی استندهای رساله‌های فارغ‌التحصیلان دانشگاه علوم پزشکی مازندران در مقطع دکتری پزشکی عمومی و تخصصی در سال‌های ۱۳۷۱-۱۳۷۹ باهدف شناخت الگوی رفتار علمی نویسندگان این رساله‌ها و تعیین منابعی که بیشتر مورد استفاده دانشجویان برای تهیه رساله‌ها قرار گرفتند، به این نتیجه دست یافتند که در مجموع ۴۱۰۱ استناد در ۳۷۰ رساله مورد بررسی وجود داشتند که به‌طور متوسط در هر رساله ۱۱/۸ استناد وجود داشته است. مجلات با ۵۲/۹۵٪ بیشتر از سایر منابع مورد استفاده قرار گرفته‌اند و از نظر زبان منابع مورد استناد، منابع لاتین با ۹۵/۸۵٪ بر منابع فارسی غالب بوده است. همچنین نیم‌عمر منابع مورد استناد معادل پنج سال برآورد شده است.

دهقانزاده و همکاران (۲۰۱۶) در مقاله خود تحت عنوان تحلیل استنادی مقالات اعضای هیئت علمی دانشگاه تهران در پایگاه استنادی علوم جهان اسلام آی‌اس‌سی از سال ۱۳۸۵ تا

۱۳۹۰ پرداخته‌اند. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهند از کل ۱۶۴۰ نفر عضو هیئت علمی دانشگاه تهران، ۱۲۳۷ نفر، ۱۲۴۷۷ عنوان مقاله در این پایگاه داشته‌اند. تعداد استناد به مقالات بسیار کم و به میزان ۳۴۱ استناد بوده است. پردیس کشاورزی و منابع طبیعی بیشترین میزان مقاله و بیشترین درصد استناد را در این پایگاه داشته است. رشد تولید مقالات از سال ۱۳۸۵ تا ۱۳۸۹ به صورت صعودی بوده، تنها در سال ۱۳۹۰ با افت کم مقاله نسبت به سال ۱۳۸۹ مواجه شده است؛ رشد استنادها نیز در این مدت، روندی نزولی را طی کرده است.

فرندسن^۱ (۲۰۰۵) در پژوهشی تحت عنوان «ارتباط مجلات: بررسی کتاب‌سنجی مجلات اقتصادی» باهدف کاربرد تحلیل استنادی به منظور بررسی ارتباط بین ۱۹ مجله اقتصادی، بعضی از ساختارهای پنهان را در علم اقتصاد نشان داد که عوامل مؤثری برای نتایج به دست آمده از تحلیل استنادی بودند. او از یک روش تحلیل استنادی به همراه استفاده از رگرسیون خطی چندگانه هم برای مجلات اقتصادی استناد کننده و هم استناد شونده استفاده کرد. در روش برنامه‌ریزی شده، ویژگی‌های متفاوت مجلات علاوه بر درجه ارتباط آن‌ها کنترل می‌شد. همچنین او چندین عامل نهفته در الگوهای استنادی علم اقتصاد را مشخص کرد که برای انجام تحلیل‌های استنادی با هدف ارزیابی ارتباط مجلات می‌بایست آن‌ها را در نظر گرفت. این عوامل عبارت‌اند از: روابط جغرافیایی مجلات، روابط موضوعی مجلات و روابط عامل تأثیر مجله.

روش پژوهش

روش تحقیق پژوهش حاضر تحلیل استنادی و از نوع کتاب‌سنجی است. رایج‌ترین نوع کتاب‌سنجی تحلیل استنادی است این روش از روش‌های کمی است که به ارزیابی متون علمی بر اساس روش شمارش استنادهای تعلق گرفته به آن متون می‌پردازد در این پژوهش تحلیل استنادی از بررسی و شمارش ارجاع به پایگاه‌های آی‌اس‌آی، آی‌اس‌سی و اسکاپوس به منظور

^۱Frandsen

تعیین مآخذ مقاله‌های تولیدشده توسط جامعه آماری در پایگاه‌های مذکور که از طبقه‌بندی و برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار اکسل و اس‌پی‌اس‌اس^۱ استفاده شده است.

یافته‌های تحقیق

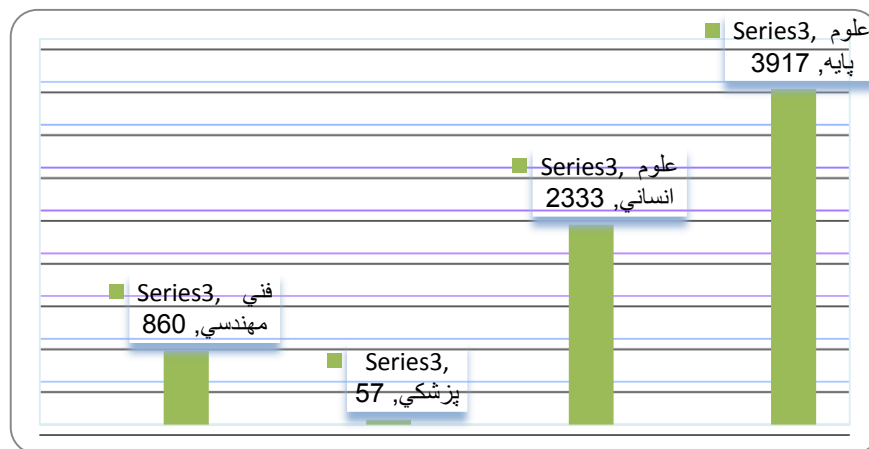
پژوهشگران دانشگاه آزاد اسلامی تنکابن در نگارش مقالات خویش بیشتر از منابع علمی به چه زبان استفاده می‌کنند؟

جدول ۱. میزان استناد به منابع اطلاعاتی برحسب گرایش پژوهشگران دانشگاه آزاد واحد تنکابن

گرایش	فنی مهندسی		پزشکی		علوم انسانی		علوم پایه	
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
میزان استناد	۸۶۰	٪۱۲	۵۷	٪۰/۸	۲۳۳۳	٪۳۳	۳۹۱۷	٪۵۵

بر اساس جدول ۱، بیشترین میزان درصد استناد در بین گرایش‌های اعضای هیئت علمی واحد تنکابن به پژوهشگران گرایش علوم پایه با ٪۵۵ و کمترین میزان درصد استناد به گرایش پزشکی اختصاص دارد و گرایش‌های علوم انسانی و فنی مهندسی با میزان درصد استناد ٪۳۳ و ٪۱۲ مقام سوم و چهارم را دارند.

^۱ spss

نمودار ۱. میزان استناد برحسب گرایش دانشگاه

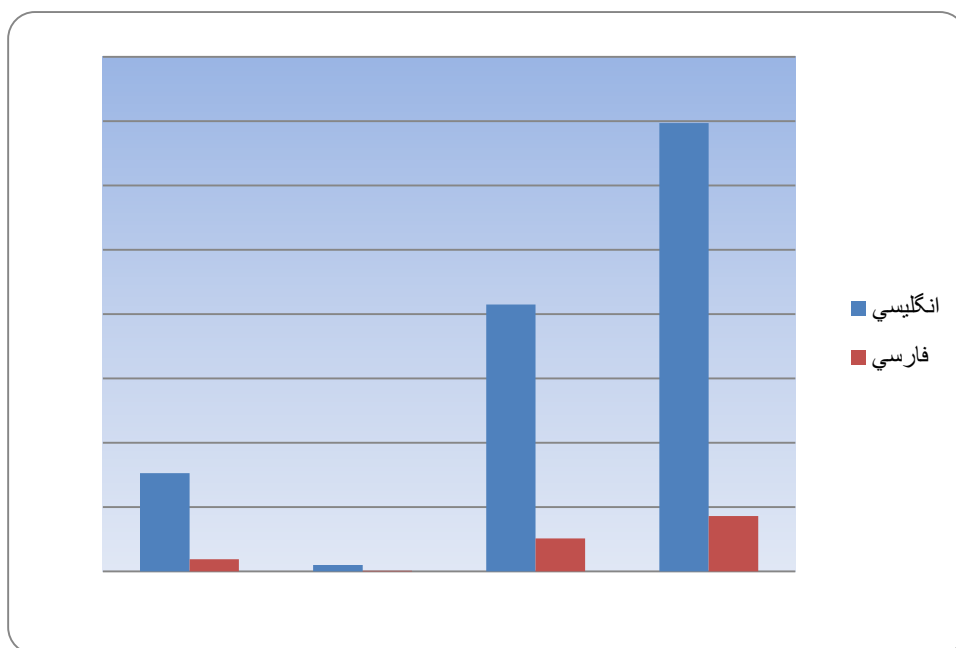
جدول ۲. میزان درصد استناد به منابع اطلاعاتی برحسب زبان منابع

گرایش زبان	فنی مهندسی		پزشکی		علوم انسانی		علوم پایه	
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
انگلیسی	۷۶۵	۸۸/۹۵	۵۱	۸۹/۴۷	۲۰۷۶	۸۸/۹۸	۳۴۸۶	۸۸/۹۸
فارسی	۹۵	۱۱/۰۵	۶	۱۰/۵۷	۲۵۷	۱۱/۰۱	۴۳۱	۱۱/۰۰

گرایش علوم پایه بیشترین درصد استناد به مقالات زبان انگلیسی با ۸۸/۹۸ درصد و مقالات زبان فارسی را با ۱۱/۰۰ درصد ۹۱۷۳ مورد و گرایش پزشکی با کمترین میزان درصد استناد به مقالات زبان انگلیسی ۸۹/۴۷ درصد و استناد به مقالات زبان فارسی ۱۱/۵۷ درصد با ۵۷ مورد است و گرایش علوم انسانی با استناد به مقالات زبان انگلیسی با ۸۸/۹۸ درصد و استناد به مقالات زبان فارسی با میزان ۱۱/۰۱ درصد و ۲۳۳۳ مورد و گرایش فنی مهندسی با استناد به مقالات زبان انگلیسی با ۸۸/۹۵ درصد و استناد به مقالات زبان فارسی با میزان ۱۱/۰۵ درصد و ۸۶۰ مورد استناد مقام سوم و چهارم را بین گرایش‌ها به خود اختصاص داده‌اند. این امر

حکایت از این مسئله دارد که اعضای هیئت علمی گرایش پزشکی به منابع انگلیسی وابستگی بیشتری نسبت به منابع سایر زبان‌ها دارد.

قابل ذکر است که گرایش پزشکی بیشترین میزان استناد به مقالات زبان انگلیسی را در بین گرایش‌ها داراست. از علل این گرایش ممکن است بیشتر بودن مقالات در پایگاه‌های آی‌اس‌آی، آی‌اس‌سی و اسکاپوس به زبان انگلیسی است. این امر در واقع مانعی در استناد به مقالات زبان فارسی برای نویسندگان مقالات است و می‌تواند ناشی از عدم دسترسی مطلوب به مقالات فارسی زبان به دلیل ضعف در نمایه‌سازی آنان باشد.

نمودار ۲. میزان استناد برحسب زبان

توزیع منابع مورد استناد پژوهشگران بر اساس نوع مدرک (کتاب، مقاله، پایان‌نامه، و غیره) چگونه است.

جدول ۳. میزان استناد به انواع منابع

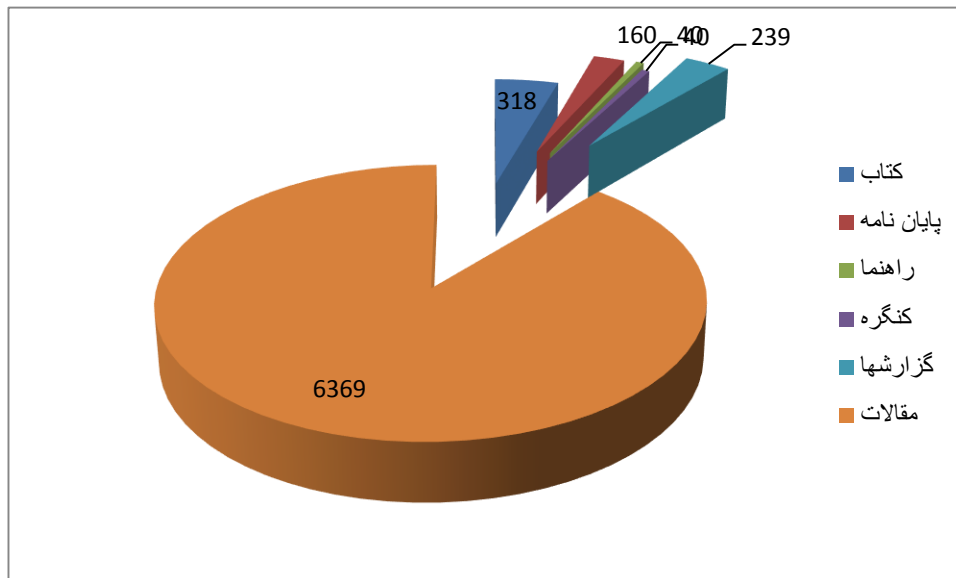
نام منابع	استنادها	درصد
کتاب	۳۱۸	۴/۴
پایان نامه	۱۶۰	۲/۲
راهنما	۴۰	۰/۰۵
کنگره	۴۰	۰/۰۵
گزارش	۲۳۹	۳/۳
مقالات	۶۳۶۹	۸۸/۸۷

داده‌های جدول سه، نشان می‌دهد که مقالات مورد استناد در مقالات مورد استناد پژوهشگران، با ۶۳۶۹ مورد استناد، ۸۸/۸۷٪ درصد از کل استنادها (۷۱۶۶ مورد استناد) را به خود اختصاص داده‌اند.

به‌طور کلی میانگین استناد به مقالات در میان کل استنادها ۸۸٪ است و این میانگین با توجه به رشد دانش‌آموختگان سطوح تحصیلات تکمیلی دکتری و کارشناسی ارشد و مجلات تخصصی به نظر بالاست و این نشانگر این است که نویسندگان بیشتر به مقالات تا سایر منابع توجه دارند.

قابل ذکر است که کمتر بودن میزان استنادها به راهنما و کنگره‌ها یکی از مشکلات اساسی در زمینه استناد به منابع تازه و روزآمد همچون مقالات مطرح شده در کنگره‌ها و همایش‌هاست. آنچه مسلم است این نتیجه فرضیه پژوهش که اعضای هیئت علمی و دانشگاه آزاد تنکابن در نگارش مقالات علمی بیشتر به مقالات نشریات استناد می‌کنند را اثبات می‌کند. کتاب با ۳۱۸ مورد و با ۴/۴ درصد میزان استناد و گزارش‌ها با ۲۳۹ مورد و با ۳/۳ درصد و پایان‌نامه‌ها با ۱۶۰ مورد و با ۲/۲ درصد مقام دوم و سوم و چهارم در بین منابع مورد استناد به خود اختصاص داده‌اند و از علل کمتر بودن میزان درصد استنادها به پایان‌نامه‌ها

می‌توان گفت از آنجا که بسیاری از مؤسسات و مراکز آموزشی، متن کامل پایان‌نامه‌ها را در اختیار عموم قرار نمی‌دهند دسترس‌پذیری به پایان‌نامه‌ها نسبت به سایر منابع کمتر است. این کم میزان درصد استنادها به پایان‌نامه‌ها فرضیه ۳ را پایان‌نامه‌ها سهم اندکی در پدید آمدن مقالات پژوهشگران دانشگاه مورد تحقیق را دارد تأیید می‌کند.

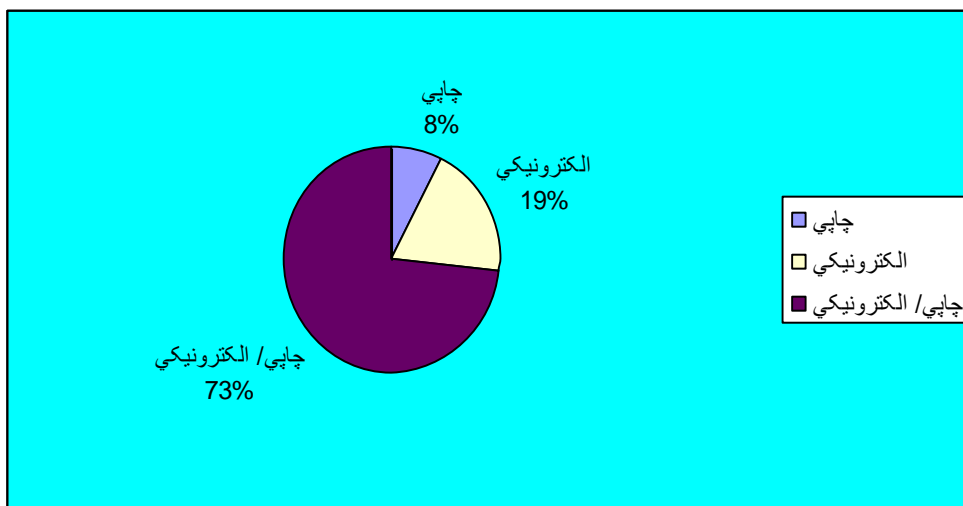
نمودار ۳. میزان استناد به انواع منابع اطلاعاتی

اعضای هیئت علمی و دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه آزاد تنکابن در نگارش مقالات علمی بیشتر به منابع چاپی استناد می‌کنند تا منابع غیر چاپی.

جدول ۴. میزان استناد به انواع قالب منابع اطلاعاتی

منابع چاپی		منابع الکترونیکی		چاپی/ الکترونیکی	
تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
۵۵۷	۷/۷	۱۳۵۴	۱۸/۸۹	۵۲۵۵	۷۳/۳۲

بر اساس داده‌های جدول بیشترین میانگین استناد بر اساس شکل با ۷۳/۳۲ درصد به منابعی که هم به صورت پیوسته و چاپی موجود است تعلق گرفته است و منابع الکترونیکی با ۱۳۵۴ مورد و میانگین ۱۸/۸۹ در مقام دوم و منابع چاپی با ۵۵۷ مورد و با میانگین ۷/۷ درصد کمترین میزان استناد را دارد.

نمودار ۴. میزان استناد به انواع قالب منابع اطلاعاتی

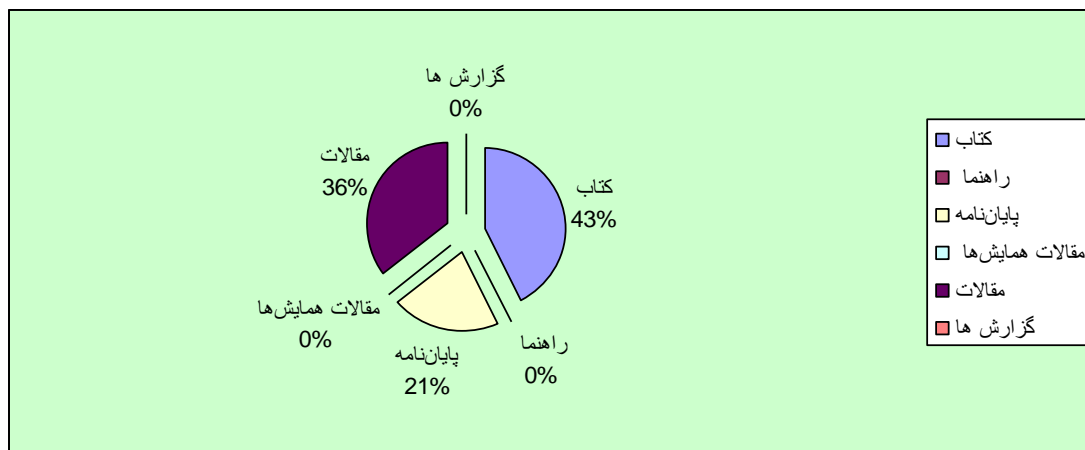
نمودار چهار نتیجه نهایی استنادها به منابع چاپی و الکترونیکی و منابع چاپی / الکترونیکی را نشان می‌دهد و بر اساس این نمودار می‌توان گفت که استناد به چاپی / الکترونیکی بیشتر از استناد به چاپی و الکترونیکی و رویکرد نویسندگان پایگاه‌های مورد پژوهش به منابع چاپی / الکترونیکی بیشتر است. از علل این گرایش بیشتر ممکن است به نویسندگان از منابع چاپی / الکترونیکی استفاده می‌کنند. این امر در واقع مانعی در استناد به مقالات چاپی و استناد به

مقالات الکترونیکی ایجاد نمی‌کند. آنچه مسلم است این است که این نتیجه فرضیه پژوهش که اعضای هیئت علمی و دانشگاه آزاد تنکابن در نگارش مقالات علمی بیشتر به منابع چاپی استناد می‌کنند تا منابع غیر چاپی، را رد می‌کند و آن را اثبات نمی‌کند.

جدول ۵. میزان استناد به انواع منابع چاپی

چاپی		نوع منبع
تعداد	درصد	
۲۳۹	٪۴۳	کتاب
۰	۰	راهنما
۱۱۹	٪۲۱	پایان‌نامه
۰	۰	مقالات همایش‌ها
۱۹۹	٪۳۶	مقالات
۰	۰	گزارش‌ها
۵۵۷	٪۱۰۰	مجموع

جدول ۵. میزان استناد به منابع چاپی را نشان می‌دهد که در میان منابع چاپی کتاب‌ها با ۲۳۹ مورد و میزان ٪۴۳ بیشترین میزان استناد را به منابع چاپی دارد و مقالات با ۱۹۹ مورد و میزان استناد ٪۳۶ در مقام بعدی قرار دارد و پایان‌نامه‌ها با ۱۱۹ مورد استناد ٪۲۱ در صد مقام سوم را داراست و راهنماها و مقالات همایش‌ها و گزارش‌ها هیچ گونه استنادی به منابع چاپی ندارند.

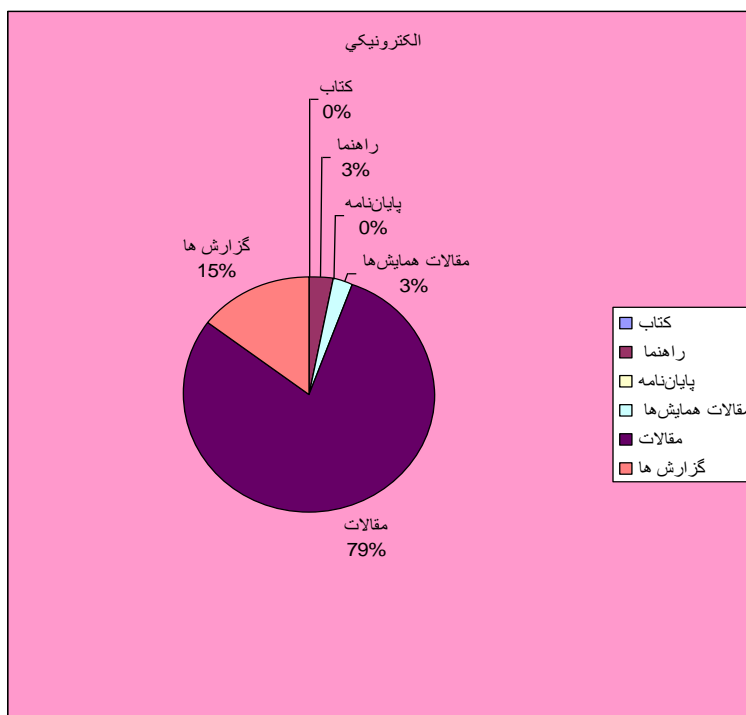
نمودار ۵. میزان استناد به انواع منابع اطلاعاتی چاپی

جدول ۶. میزان استناد به انواع منابع الکترونیکی

نوع منبع		الکترونیکی	
تعداد	درصد	تعداد	درصد
۰	۰	۰	۰
۴۰	۳٪	۴۰	۳٪
۰	۰	۰	۰
۴۰	۳٪	۴۰	۳٪
۱۰۷۵	۷۹٪	۱۰۷۵	۷۹٪
۱۹۹	۱۵٪	۱۹۹	۱۵٪
۱۳۵۴	۱۰۰٪	۱۳۵۴	۱۰۰٪

جدول ۶. میزان استناد به منابع الکترونیکی را نشان می دهد که در میان منابع الکترونیکی مقالات با ۱۰۷۵ مورد و میزان ۷۹٪ بیشترین میزان استناد را به منابع الکترونیکی دارد و گزارش ها با ۱۹۹ مورد و میزان استناد ۱۵٪ در مقام بعدی قرار دارد و راهنماها و مقالات

همایش‌ها به‌طور مساوی با ۴۰ مورد استناد و میزان استناد ۳٪ درصد مقام سوم را داراست و پایان‌نامه‌ها و کتاب‌ها هیچ گونه استنادی به منابع الکترونیکی ندارند.

نمودار ۶. میزان استناد به انواع منابع اطلاعاتی الکترونیکی

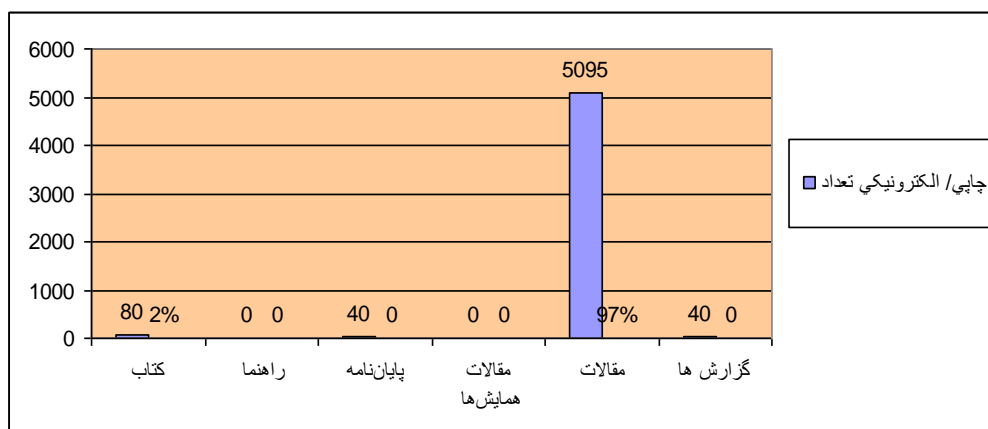
جدول ۷. میزان استناد به انواع منابع الکترونیکی

نوع منبع	تعداد	چاپی / الکترونیکی
کتاب	۸۰	درصد ۲٪
راهنما	۰	۰
پایان‌نامه	۴۰	۰/۸٪
مقالات همایش‌ها	۰	۰
مقالات	۵۰۹۵	۹۷٪
گزارش‌ها	۴۰	۰/۸٪

مجموع	۵۲۵۵	%۱۰۰
-------	------	------

جدول ۵ میزان استناد به منابع چاپی/الکترونیکی را نشان می‌دهد که مقالات با ۵۰۹۵ مورد و میزان ۹۷٪ بیشترین میزان استناد را به منابع چاپی/الکترونیکی را دارد و کتاب‌ها با ۸۰ مورد و میزان استناد ۲٪ در مقام دوم قرار دارد گزارش‌ها و پایان‌نامه‌ها به‌طور مساوی با ۴۰ مورد و میزان استناد ۰/۸٪ در مقام بعدی قرار دارد و راهنماها و مقالات همایش‌ها هیچ گونه استنادی به منابع الکترونیکی ندارند.

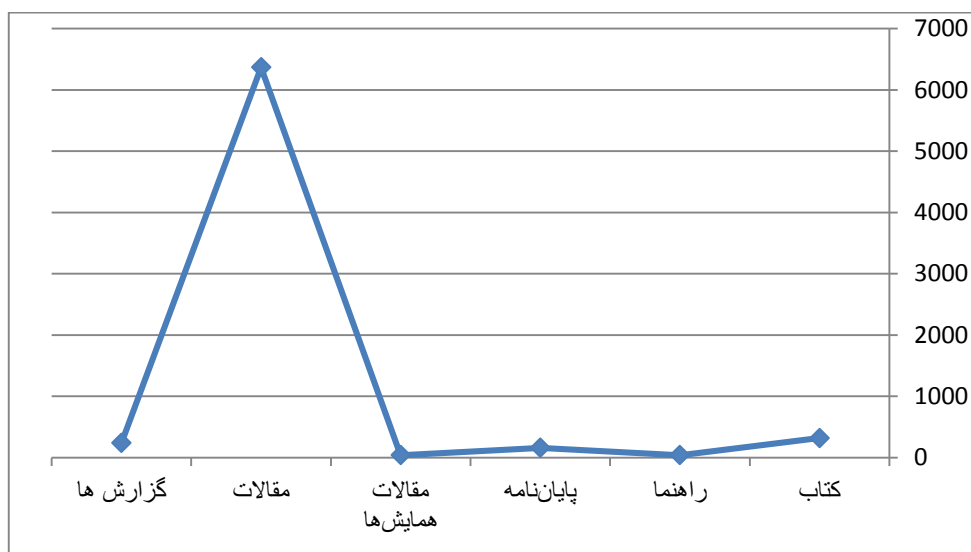

نمودار ۷. میزان استناد به انواع اطلاعاتی چاپی الکترونیکی

جدول ۶. میزان استناد به انواع منابع چاپی الکترونیکی

نوع منبع	تعداد	درصد	مجموع
کتاب	۳۱۹	%۴/۵	
راهنما	۴۰	%۰/۶	
پایان‌نامه	۱۵۹	%۲/۲	
مقالات همایش‌ها	۴۰	%۰/۶	
مقالات	۶۳۶۹	%۸۹	
گزارش‌ها	۲۳۹	%۳/۳۴	

مجموع	۷۱۶۶	٪۱۰۰
-------	------	------

نمودار ۶. میزان استناد به انواع منابع چاپی و الکترونیکی و چاپی الکترونیکی

بحث و نتیجه‌گیری

بیشترین میزان درصد استناد در بین گرایش‌های اعضای هیئت علمی واحد تنکابن به پژوهشگران گرایش علوم پایه با ۵۵٪ و کمترین میزان درصد استناد به گرایش پزشکی اختصاص دارد و گرایش‌های علوم انسانی و فنی مهندسی با میزان درصد استناد ۳۳٪ و ۱۲٪ مقام سوم و چهارم را دارند. حوزه علوم پایه در تولید علمی از تحرک و پویایی بیشتری نسبت به اعضای هیئت علمی حوزه‌های فنی مهندسی و علوم انسانی پزشکی برخوردار است و حوزه علوم پایه با بیشترین میزان درصد استناد به مقالات زبان انگلیسی با ۸۸/۹۸ درصد و مقالات زبان فارسی را با ۱۱/۰۰ درصد و ۹۱۷۳ مورد و گرایش پزشکی با کمترین میزان درصد استناد به مقالات زبان انگلیسی ۸۹/۴۷ درصد و استناد به مقالات زبان فارسی ۱۱/۵۷ درصد با ۵۷ مورد است و گرایش علوم انسانی با استناد به مقالات زبان انگلیسی با ۸۸/۹۸ درصد و استناد به

مقالات زبان فارسی با میزان ۱۱/۰۱ درصد و ۲۳۳۳ مورد و گرایش فنی مهندسی با استناد به مقالات زبان انگلیسی با ۸۸/۹۵ درصد و استناد به مقالات زبان فارسی با میزان ۱۱/۰۵ درصد و با ۸۶۰ مورد استناد مقام سوم و چهارم را بین گرایش‌ها به خود اختصاص داده‌اند. در بین اعضای هیئت علمی ۴ گرایش مختلف تنها گرایش پزشکی با بیشترین استناد به مقالات زبان انگلیسی است، گرچه پرایس و بیور، ساراسویک، لنگستر، گارفیلد در تحقیقات خود به این نتیجه رسیده بودند که دانشمندان کشورهای در حال توسعه به خاطر مسئله شهرت و اعتبار ترجیح می‌دهند مقالات خود را در مجلات معتبر بین‌المللی به چاپ برسانند و استناد به مقالات زبان انگلیسی نشان‌دهنده میزان استناد بیشتر به مجلات معتبر بین‌المللی است. با بررسی استنادهای موجود در واقع بسیاری از رشته‌ها ریشه در غرب دارد و در همان محیط رشد و بالندگی کرده است و امروزه تخصیص اعتبارات کلان پژوهشی همراه با بهره‌گیری از پیشرفته‌ترین فناوری‌های نوین مطالب متنوع و همچنین منعکس نمودن نتایج تحقیقات از نتایج تحقیقات کلی گرفته تا تحقیقات بسیار دقیق در زمینهٔ موضوعی ریز و تخصصی باعث شده که این منابع درصد بالایی از استفاده را به خود اختصاص دهند. به علاوه در میان زبان‌های خارجی، زبان انگلیسی در کشور ما رواج بیشتری دارد.

قابل ذکر است، گرایش پزشکی با بالا بودن میزان استناد به مقالات زبان انگلیسی در بین گرایش‌ها داراست. از علل این گرایش ممکن است بیشتر بودن مقالات در پایگاه‌های آی‌اس‌آی، آی‌اس‌سی و اسکاپوس به زبان انگلیسی است. این امر در واقع مانعی در استناد به مقالات زبان فارسی برای نویسندگان مقالات است و این ناشی از عدم دسترسی مطلوب به مقالات فارسی زبان به دلیل ضعف در نمایه‌سازی آنان باشد.

این امر، خود نشانگر چندین مطلب است. یکی آنکه منابع داخل کشور، به‌تنهایی، جوابگوی نیازهای پژوهشی اعضای هیئت علمی دانشگاه آزاد واحد تنکابن نیست و در نتیجه از منابع منتشر شده در خارج از کشور برای پیشبرد پژوهش‌های خود استفاده نمودند. دوم اینکه،

این درصد بالای استناد به منابع به زبان انگلیسی، نشان از تسلط نویسندگان این واحد به زبان‌های خارجی دارد (منظور از زبان خارجی در این پژوهش، زبان انگلیسی است). از آنجا که تقریباً ۹۰ درصد منابع سطح دیگر اتکایی، به زبان انگلیسی است، پس می‌توان گفت که اعضای هیئت علمی دانشگاه آزاد واحد تنکابن، در نوشتن مقالات خود از منابع انگلیسی زبان بیش از سایر منابع، بهره گرفته‌اند. یکی از دلایل استفاده بیشتر از منابع انگلیسی زبان، وجود نمایه‌ها یا پایگاه‌های اطلاعاتی مورد نظر است که مقالات مجلات را منعکس می‌سازد. یکی دیگر از دلایل استفاده بیشتر از منابع انگلیسی، جنبه پژوهشی بودن کار از سوی مخاطبان است. پیام دیگری که از این یافته بر می‌آید، این است که مجموعه کتابخانه‌های دانشگاه آزاد واحد تنکابن باید به نسبت بسیار بیشتری از منابع غیرفارسی برخوردار باشد.

مقالات مورد استناد در مقالات مورد استناد پژوهشگران این دانشگاه، با ۶۳۶۹ مورد استناد، ۸۸/۸۷٪ درصد از کل استنادها (۷۱۶۶ مورد استناد) را به خود اختصاص داده‌اند. به‌طور کلی میانگین استناد به مقالات در میان کل استنادها ۸۸٪ است و این میانگین با توجه به رشد دانش‌آموختگان سطوح تحصیلات تکمیلی دکتری و کارشناسی ارشد و مجلات تخصصی به نظر بالا است و این نشانگر این نکته است که نویسندگان بیشتر به مقالات تا سایر منابع توجه دارند.

قابل ذکر است که کمتر بودن میزان استنادها به راهنما و کنگره‌ها یکی از مشکلات اساسی در زمینه استناد به منابع تازه و روزآمد همچون مقالات مطرح شده در کنگره‌ها و همایش‌هاست.

آنچه مسلم است این است که این نتیجه فرضیه پژوهش که اعضای هیئت علمی دانشگاه آزاد تنکابن در نگارش مقالات علمی بیشتر به مقالات نشریات استناد می‌کنند را اثبات می‌کند. کتاب با ۳۱۸ مورد و با ۴/۴ درصد میزان استناد و گزارش‌ها با ۲۳۹ مورد و با ۳/۳ درصد و پایان‌نامه‌ها با ۱۶۰ مورد و با ۲/۲ درصد مقام دوم و سوم و چهارم در بین منابع مورد

استناد به خود اختصاص داده‌اند و از علل کمتر بودن میزان درصد استنادها به پایان‌نامه‌ها می‌توان گفت از آنجاکه بسیاری از مؤسسات و مراکز آموزشی، متن کامل پایان‌نامه‌ها را در اختیار عموم قرار نمی‌دهند دسترس‌پذیری به پایان‌نامه‌ها نسبت به سایر منابع کمتر است و این میزان کم درصد استنادها به پایان‌نامه‌ها سهم اندکی در پدید آمدن مقالات پژوهشگران دانشگاه مورد تحقیق را دارد تأیید می‌کند.

مقایسه میزان استناد به منابع چاپی و الکترونیکی به تفکیک انواع منابع در سطح دیگرانکایی نشان داد که از ۷۱۶۶ مورد استناد در سطح خوداتکایی در دانشگاه آزاد واحد تنکابن، ۵۵۷ مورد (۷/۷ درصد) به مواد چاپی استناد شده و منابع الکترونیکی، ۱۳۵۴ مورد استناد (۱۸/۸۹ درصد) را و منابع چاپی و الکترونیکی، ۵۲۵۵ مورد استناد (۷۳/۳۲) به خود اختصاص دادند.

نتیجه نهایی استنادها به منابع چاپی و الکترونیکی و منابع چاپی / الکترونیکی نشان می‌دهد که استناد به منابع چاپی / الکترونیکی بیشتر از استناد به چاپی و الکترونیکی و رویکرد نویسندگان پایگاه‌های مورد پژوهش به منابع چاپی / الکترونیکی بیشتر است. و از علل این گرایش بیشتر ممکن است به نویسندگان از منابع چاپی / الکترونیکی استفاده می‌کنند. این امر در واقع مانعی در استناد به مقالات چاپی و استناد به مقالات الکترونیکی ایجاد نمی‌کند.

آنچه مسلم است، نتیجه فرضیه پژوهش که اعضای هیئت علمی و دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه آزاد تنکابن در نگارش مقالات علمی بیشتر به منابع چاپی استناد می‌کنند تا منابع غیر چاپی، وارد می‌کند و آن را اثبات نمی‌کند.

در میان منابع چاپی مورد استناد، بیشترین میزان استناد، متعلق به مجلات بود (۲۳۹ مورد استناد). در میان منابع الکترونیکی مورد استناد نیز، بیشترین میزان استناد به مقالات مجلات اختصاص داشت (۱۰۷۵ مورد استناد) در میان منابع چاپی / الکترونیکی (۵۰۹۵ مورد استناد).

در میان سایر منابع چاپی مورد استناد، مقالات با ۱۹۹ مورد استناد، پایان‌نامه‌ها با ۱۱۹ مورد استناد، راهنماها، گزارش‌ها و مقالات همایش‌ها با هیچ مورد استناد، به ترتیب رتبه‌های دوم تا پنجم را به خود اختصاص دادند.

استفاده کم از منابع چاپی در تحقیقات اعضای هیئت‌علمی دانشگاه آزاد واحد تنکابن، به چند دلیل قابل توجه است، پس از رواج اینترنت در کشور ما، سایت‌های فارسی زبان، غنای علمی چندانی نداشتند و از آنجا که بیشتر مطالب موجود در اینترنت را منابع انگلیسی‌زبان تشکیل می‌داد، بسیاری از دانشجویان به دلیل تسلط کافی به زبان انگلیسی، قادر به استفاده از منابع الکترونیکی بودند. همچنین، به دلیل آشنایی بسیاری از پژوهشگران با نحوه جست‌وجو در پایگاه‌های اطلاعاتی، به‌ویژه پایگاه‌های مجلات الکترونیکی و همچنین وجود بسیاری از آن‌ها به صورت چاپی، جست‌وجو در مجلات چاپی/الکترونیکی را بر جست‌وجو در منابع چاپی ترجیح می‌دادند.

میزان استناد به منابع الکترونیکی نشان می‌دهد که در میان منابع الکترونیکی مقالات با ۱۰۷۵ مورد و میزان ۷۹٪ بیشترین میزان استناد را به منابع الکترونیکی دارد و گزارش‌ها با ۱۹۹ مورد و میزان استناد ۱۵٪ در مقام بعدی قرار دارد و راهنماها و مقالات همایش‌ها به‌طور مساوی با ۴۰ مورد استناد و میزان استناد ۳٪ درصد مقام سوم را داراست و پایان‌نامه‌ها و کتاب‌ها هیچ گونه استنادی به منابع الکترونیکی ندارند. بررسی میانگین استنادهای الکترونیکی، نشان داد که مقالات با ۱۰۷۵ مورد و میزان ۷۹٪، بیشترین و پایان‌نامه‌ها و کتاب‌ها، کمترین میانگین استناد را به خود اختصاص داده‌اند. گزارش‌ها و راهنماها و مقالات همایش‌ها، به ترتیب با ۱۵٪، ۴۰٪، در مرتبه‌های دوم تا سوم قرار دارند.

بررسی میانگین استنادهای چاپی/الکترونیکی نشان می‌دهد که مقالات با ۵۰۹۵ مورد و میزان ۹۷٪ بیشترین میزان استناد به منابع چاپی/الکترونیکی را دارد و کتاب‌ها با ۸۰ مورد و میزان استناد ۲٪ در مقام دوم قرار دارد گزارش‌ها و پایان‌نامه‌ها به‌طور مساوی با ۴۰ مورد و میزان استناد

۰/۸٪ در مقام بعدی قرار دارد و راهنماها و مقالات همایش‌ها هیچ‌گونه استنادی به منابع الکترونیکی ندارند.

گزارش طرح‌های تحقیقاتی با ۲۳۹ مورد استناد رتبه سوم را به خود اختصاص داد. از آنجا که چنین گزارش‌هایی جریان مفصلی از پژوهش‌ها و مراحل پیشرفت یک موضوع را نشان می‌دهند، استفاده زیاد از این منابع دور از انتظار نبوده است و حتی توقع میزان استناد بیشتری به این منابع می‌رفت. شاید این رقم، چون استناد به گزارش طرح‌های تحقیقاتی انجام شده در سطح دانشکده/دانشگاه را نشان می‌دهد، حاکی از این مطلب باشد که تعداد طرح‌های تحقیقاتی انجام شده در دانشگاه آزاد واحد تنکابن، کم بوده است یا اینکه موضوع پایان‌نامه‌های نوشته شده در این دانشگاه ارتباط همخوانی یا مشابهت زیادی با طرح‌های پژوهشی انجام گرفته در این دانشگاه ندارند یا اینکه به‌طور معمول، ادامه‌دهنده موضوع‌های پژوهشی طرح‌های تحقیقاتی نیستند.

Reference

- Dehghanizadeh, M., Haji Zeinolabedini, M., hasanzadeh, M. (2016). Citation analysis of the arti-cles from the faculty members of Tehran University indexed in Islamic World Science Citation Center (ISC), 2006-2011. *Journal of Scientometrics*, 2(3), 99-111. doi: 10.22070/rsci.2016.471. (In Persian)
- Frandsen, T.F. (2005). "Journal interaction: a bibliometric analysis of economics journals". *Journal of Documentation*, 61(3): 385-401
- Garfield, E (1998). "Random thoughts on citationology: its theory and practice". *Scientometrics*. 43 (1): PP: 69-76.
- Mehdiani, A, and at el (2003). "An Analysis of the Status of Two Indices: The Number of Scientific Papers (ISI) and the Number of Inventions Registered in the World and Iran's Position (1981-2001)". National Center for Scientific Policy Research, Department of Scientometrics. (In Persian).

- Timour Khani, A, (2002). Citation Analysis of Compiled Articles in Book Quarterly, Book Quarterly, Volume 13. (In Persian).
- Siamian, H; Ali Golbandi, K; Ball Ghafari, A; Kabirzadeh, A; Shahrabi, A; Abbasi Rad, A M; dorshap, B (2006). "Citation of Thesis Alumni of Mazandaran University of Medical Sciences and Health Services". *Electronic Journal of Research Institute of Scientific Information and Documentation Iran*. (In Persian).
- Sedghi S, Mousakhani G, Talachi H. 2015, Citation Analysis and Scientific Mapping of Iranian Researchers' Publications in Stem Cell Indexed in Science Citation Index Up to 2015. *jha*. 2017; 19 (66):7-19 URL: <http://jha.iums.ac.ir/article-1-2073-fa.html>. (In Persian).
- Zalzadeh, E; Hazari, A; Safi Najaf Abadi, Z. (2016). Citation Analysis of Sources and References of Masters Theses in Information Science and Isfahan University of Medical Sciences from 2009 to 2010. Governmental Ministry of Science, Research, and Technology - Yazd University - Faculty of Social Sciences. (In Persian).
- Zandian, F; Hassanzadeh, M; Kiaei, Re, (2011) Investigating the Status of Publishing and Citation Analysis of Iranian Scientific Articles in the Scopus Citation Database during 2001-2010. Ministry of Science, Research and Technology - Tarbiat Modares University. (In Persian).
- Zhong, B., Wu, H., Li, H., Sepasgozar, S., Luo, H., & He, L. (2019). A scientometric analysis and critical review of construction related ontology research. *Automation in Construction*, 101, 17-31.